

د افغانستان د اقتصادي او حقوقي مطالعاتو موسسه
موسسه مطالعات اقتصادي و حقوقي افغانستان
Afghanistan Economic & Legal Studies Organization

ضرورت به ترویج ارزش‌های همدیگرپذیری در جامعه امروزی

نویسنده: سارا فرجام؛ محصل دانشکده‌ی حقوق و علوم سیاسی دانشگاه کابل

مقدمه:

همدیگرپذیری، مدارا و سازش از سرمایه‌های معنوی یک جامعه بوده و سبب ترقی و شکوفایی هرچه بیشتر آن جامعه و اعضای آن می‌گردد. در جامعه‌ی مثل افغانستان که متشکل از اقوام مختلف با تفاوت‌های بارز فرهنگی، زبانی، قومی و مذهبی است؛ ترویج فرهنگ همدیگرپذیری و تحمل، یکی از نیازهای مبرم جامعه به شمار می‌رود.

امروزه پیشرفت تکنالوژی، وسیع و سهل شدن ارتباطات میان افراد در سراسر دنیا باعث گردیده تا انسان‌های امروزی در جهانی به مثابه "دهکده کوچک" زیست نموده و وابستگی هرچه بیشتری را در تمام سطوح زندگی خویش احساس نمایند. این امر سبب آن می‌گردد که انسان امروزی بیشتر از هر زمان دیگر برای آرامش خویش و جامعه به پذیرفتن افراد جامعه با تمام تفاوت‌ها، اختلاف نظریات و دیدگاه‌ها نیازمند می‌باشد.

طوریکه تجربه ثابت کرده است بیشتر خشونت‌های خانوادگی، افزایش جرم و جرایم، ناامنی، افزایش مهاجرت‌ها و اختلافات قومی و مذهبی از عدم صبر و بردباری و نبود همدیگرپذیری به‌وجود آمده است. برای داشتن یک جامعه‌ی عاری از انواع مشکلات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اختلافات میان‌جامعه‌ی؛ لازم است تا فرهنگ همدیگرپذیری را بیشتر میان افراد جامعه تقویت ببخشیم، زیرا افرادی که اهل تساهل و مداراست با سایر افراد جامعه روابط حسنه و نیک برقرار نموده و سبب پیشرفت و ترقی جامعه مورد نظر می‌گردد.

در این نوشته راجع به اهمیت ترویج فرهنگ همدیگرپذیری، عوامل افراط‌گرایی در جامعه و راهکارهای عملی برای ترویج فرهنگ مدارا و سازش، پرداخته شده است.

کلید واژه‌ها: همدیگرپذیری، فرهنگ همدیگرپذیری، مدارا، تعامل، راهکارهای عملی، عوامل افراط‌گرایی.

همدیگر پذیری چیست؟

همدیگر پذیری یعنی احترام گذاشتن به اختلاف دیدگاه‌ها و نظریات دیگران، ارج نهادن به توانایی و استعداد دیگران، پذیرش تنوع فرهنگی در جامعه، پرهیز از تبعیض و تعصب، احترام گذاشتن به تفاوت‌های فردی و جنسیتی دیگران می‌باشد که در مقابل افراط‌گرایی که به صورت اجمالی عبارت است از رفتار خشونت‌آمیز که زمینه ساز گسترش تروریسم، فساد، جرم و جنایت در جامعه می‌باشد، قرار دارد.

همدیگرپذیری عبارت است از "حس انسانی" فردی که در جامعه زندگی می‌نماید و در پی شکوفا ساختن استعدادهای خویش و دیگران برای کمک بیشتر به بشر و پیرامون خود می‌باشد. در کشورهای چندقومی و مذهبی، تفاوت دیدگاه‌ها، اختلاف نظریات و برداشت‌های متفاوت و بعضاً متضاد و متناقض از مفاهیم مورد استفاده اجتماع، غالباً فرصت زنده‌گی مسالمت‌آمیز و همدیگرپذیر را از افراد جامعه گرفته و جامعه بشری را به طرف ازهم‌پاشیدن و وحدت نداشتن سوق می‌دهد. آنچه در جامعه‌ی ما سبب دامن زدن به اختلافات بیشتر قومی و مذهبی به صورت افراطی و ترویج افراط‌گرایی گردیده است؛ عدم آگاهی، پایین بودن سطح مطالعه و پافشاری بر اطلاعات اندک و بعضاً عقده‌مندانه‌ای است که از بدو کودکی الی بزرگسالی بر اذهان عموم مردم حک گردیده است.

در حالیکه به عنوان یک جامعه‌ی مسلمان، مطالعه عمیق مشاهیر دین مقدس اسلام ما را به نکات مشترکی می‌رساند که الله متعال تاکید فراوان و صریح بر آن دارد: مسلمانان با همدیگر برادرند و هیچ مسلمانی بر مسلمان دیگر برتری ندارد مگر در تقوا. این کلام خداوند متعال خود دال بر اهمیت و ارزش تساهل و مدارا بوده که مسلمانان را بر پذیرفتن همدیگر بدون هیچ برتری مگر در تقوا و دینداری، دعوت می‌نماید.

پیامبر اکرم(ص) در زمان نبوت شان برای ریشه کن سازی دشمنی‌ها و اختلاقات میان اقوام عرب که سال‌های سال با هم در نزاع و اختلاف بودند تلاش‌های زیادی نمود و با سلوک نیک توانست قبایل در حال نزاع و دشمنی را به دو ستان نیک مبدل سازد و بانی وحدت میان شان گردد، به همین دلیل پیامبر گرامی اسلام(ص) در جوامع بشری به عنوان الگوی وحدت شهره می‌باشد.

همدیگرپذیری و تحمل زمینه ساز اصلی وحدت ملی در یک کشور بوده، چنانچه با پذیرفتن اختلاف دیدگاه‌های افراد اجتماع به مشکلات و معضلات جامعه از دید منطقی می‌نگریم و با درک حقایق و در نظرداشتن منافع تمام جناح‌ها جهت عبور از موانع و اختلافاتی که ایجاد شده و تقویت یافته در روشنی

عدالت و حقیقت‌های تاریخی و اجتماعی با استفاده از فرهنگ همدیگرپذیری و تحمل سبب می‌گردد تا مسائل را به شکل اساسی و ریشه‌ای حل نمایم تا زمینه ساز وحدت ملی واقعی و ملت شدن مردم در اجتماع شویم.

پس برای تحقق آرمان ملت شدن، وحدت ملی، پیشرفت و ترقی جامعه نیاز مبرم به پیاده نمودن اصل همدیگرپذیری و تساهل و مدارا میان افراد اجتماع داریم تا باشد به عنوان جامعه‌ی اسلامی، اصول و احکام که دین مقدس اسلام بر آن تاکید داشته و دنیای مدرن امروزی نیز از ما می‌طلبد که همانا پذیرفتن و احترام گذاشتن به عموم مردم فارغ از هر نوع تبعیض و تعصب است؛ عملی نموده تا جامعه‌ی عاری از تعصب و نابرابری داشته باشیم.

عواملی که سبب دامن زدن به افراط‌گرایی و عدم ترویج ارزش‌های همدیگرپذیری می‌گردد:

به باور نگارنده، عوامل عمده که برای بیشتر شدن اختلافات و فاصله‌ها در جامعه‌ی ما تاثیرگذار بوده در نتیجه این عوامل، همدیگرپذیری به عنوان یک فرهنگ در آن نهادینه نگردیده است قرار ذیل می‌باشد:

۱) محرومیت‌های ساختاری اقلیت‌های قومی و مذهبی: محرومیت‌های تاریخی، سیاسی اقلیت‌های قومی و مذهبی در ساختار دولتی طی سال‌های متمادی به صورت آگاهانه و غیرآگاهانه سبب دامن زدن به اختلافات میان جامعه‌ی شده است. تجربه تاریخی نشان می‌دهد جوامع دارای محرومیت از انواع مختلف قومی، مذهبی، نژادی و سمتی تغییرات و تحولات ساختاری، اجتماعی و سیاسی زیادی را متحمل شده است تا به ترقی و پیشرفت نائل گردیده است. در کشور ما وجود تبعیض و تعصب در ادارات دولتی، عدم رعایت اصل شایسته‌سالاری در گزینش افراد به مناصب مهم و حیاتی، قدرت‌طلبی‌های قومی و جهت‌گیری‌های رهبران یک جامعه برای کسب اقتدار بیشتر تا در نظر گرفتن برابری همه افراد جامعه، همه در شکل‌گیری این شکاف و محرومیت در جامعه نقش اساسی داشته است.

۲) تهاجم فرهنگی: تهاجم فرهنگی یکی دیگر از عوامل افراط‌گرایی و بیشتر شدن فاصله میان افراد اجتماع در کشور ما بوده است. تهاجم فرهنگی یعنی اینکه ملتی، بخواهد فرهنگ رایج و غالب یک ملتی را از دستش گرفته و فرهنگ خود را بر آنها تحمیل کند. هدف بارز از تهاجم فرهنگی گرفتن باورها، ارزش‌ها، سنت‌ها و اعتقادات رایج جامعه است که مردمان آن جامعه در مطابقت با اصول دین و فرهنگ دیرینه‌شان از ابتدای

پیدایش جامعه تا حال دارا می باشد. زمانی تهاجم فرهنگی باعث افراط گرایی در جامعه می گردد که مردمان کشور با تقلید از فرهنگ غرب بصورت ناآگاهانه از عواقب آن ابزاری برای اعمال سیاست های تفرقه افگنی و نفاق میان اقوام مختلف، مذاهب متفاوت و رسوم و آداب مختلف قبایل کشور قرار گیرند. طوری که به جای رجوع به آموزه‌های دین مقدس اسلام بر تقلید از فرهنگ غربی که مخالف فرهنگ و آموزه‌های دینی ما است برآمده و سبب بیشتر شدن اختلافات میان افراد در اجتماع گردیده است. تقلید بعضی از کتله‌های جوانان جامعه از فرهنگ غربی روزه‌روز سبب دور شدن جامعه از فرهنگ اصیل آن نیز می‌گردد و هم‌چنان فضا را مساعد می‌سازد تا گروه‌های تروریستی و نفاق افکن با استفاده از این فرصت جامعه را به سوی بی‌ثباتی سمت و سو دهد.

۳) پایین بودن سطح دانش: پایین بودن سطح دانش عموم مردم جامعه نیز یکی از معضلات فراراه عدم ترویج ارزش‌های همدیگرپذیری، تحمل و مدارا می‌باشد. طوری که چهار دهه جنگ، فقر و ناامنی در کشور سبب گردیده تا سیستم آموزش و پرورش به شکل جدی آن آسیب ببیند. جنگ یکی از عوامل اصلی بازماندن افراد جامعه از درس و تعلیم از چهار دهه‌ی گذشته بدین سو بوده است. پایین بودن سطح دانش مردم در اثر بازماندن از آموزش و پرورش، عدم آگاهی مردم از حق انسانی و حقوقی شهروندی سبب کشیده شدن جامعه و افراد جامعه به سمت افراط‌گرایی گردیده است.

راهکارهای مبارزه با افراط‌گرایی و ترویج ارزش‌های همدیگرپذیری:

از نظر نگارنده چند راه حل ذیل هم‌چنان می‌تواند شروع خوبی برای برداشتن گام‌های عملی در جهت مبارزه با پدیده‌ی شوم افراط‌گرایی و نهادینه ساختن فرهنگ تساهل و مدارا محسوب گردد:

۱) بلند بردن سطح آموزش و پرورش: طوری که در بخش عوامل افراط‌گرایی به پایین بودن سطح دانش عموم افراد جامعه پرداخته شد، بلند بردن سطح آموزش و پرورش، معیاری ساختن هرچه بیشتر سیستم آموزش و پرورش در جامعه یکی از راهکارهای عملی برای مبارزه با افراط‌گرایی و نهادینه ساختن ارزش‌های مدارا و سازش شمرده می‌شود. نهادینه ساختن فرهنگ مطالعه میان جوانان جامعه، بلند بردن آگاهی عموم مردم توسط تبلیغ آموزه‌ها و مشاهیر دینی در مساجد و مکان‌های عمومی که محل تجمع افراد می‌باشد، غنی ساختن سیستم درسی از صنوف ابتدایی الی سطوح تحصیلات عالی از مضامین که حاوی ارزش‌های مدارا، گفت‌وگو، صلح و احترام گذاشتن به تفاوت‌های فردی میان افراد جامعه، فراهم آوردن زمینه‌ی گفت‌وگو و گفتمان میان اقشار مختلف جامعه برای درک بیشتر تفاوت‌ها و اختلاف دیدگاه‌ها و سهم دادن برابر برای

تمامی اقوام جامعه برای شکوفایی رسم و رواج و ارزش‌های فرهنگی آنها از طریق سیستم آموزش عمومی می‌تواند برای گسترش و ارتقای ارزش‌های تساهل، مدارا و سازش در اجتماع کمک نماید.

۲) ذهنیت‌سازی سیاسی-اجتماعی: یکی دیگر از راهکارهای موثر جهت ترویج فرهنگ همدیگرپذیری در جامعه، ذهنیت‌سازی سیاسی-اجتماعی میان افراد جامعه می‌باشد. ذهنیت‌سازی سیاسی-اجتماعی از طریق رسانه‌ها، مجله‌ها، کتاب‌ها، برنامه‌های فرهنگی تلویزیونی و رادیویی، تدویر کنفرانس‌ها و سمینارهای آموزشی نیز می‌تواند در تقویت ارزش‌های مدارا و سازش در اجتماع کمک کننده باشد. یکی دیگر از راهکارهای که زیر مجموعه‌ی ذهنیت‌سازی میان افراد اجتماع قرار می‌گیرد، گسترش تفکر انتقادی در نهادهای علمی و آکادمیک کشور می‌باشد چون فردی که با تفکر انتقادی آشنا می‌شود برای حل و پی بردن به مسائل مهم به مطالعه و خودآگاهی پرداخته و در پی شناخت خود و پیرامون خویش به تفاوت‌های ناشی از شرایط اجتماعی، ساختاری و طبیعی انسان‌ها آگاه شده، کمتر این تفاوت‌ها را قضاوت نموده و بیشتر به آن احترام می‌گذارد و می‌پذیرد.

۳) سرمایه‌گذاری روی تبلیغ مشترکات دینی و فرهنگی میان اقوام کشور: کشور ما افغانستان متشکل از اقوام با رسم و رواج، سنن و آداب مختلف می‌باشد. در قبایل متفاوت مردمان کشور با لهجه‌های عامیانه و زبان‌های غیر رسمی نیز صحبت می‌کنند. آنچه تمام این اختلافات میان اقوام و مردمان کشور را کم رنگ نموده و خود به عنوان نقطه پر قوت سبب جمع شدن و اشتراک مردمان کشور به دور همدیگر گردیده، مشترکات دینی و فرهنگی می‌باشد. مشترکاتی که ریشه از ابتدای وجود آمدن مملکت و نهادینه شدن دین مقدس اسلام به عنوان دین واحد، در کشور جا افتاده و تا حال نیز پایدار است. از انجام مراسم و مشترکات دینی مانند: روزه ماه مبارک رمضان، عید رمضان و قربان، ماه محرم الحرام، روز عاشورا، مولود پیامبر گرامی(ص)... تا برپا نمودن جشن باستانی نوروز، روز دهقان، شب چله و سایر رسوم که جز مشترکات فرهنگی ماست، مردمان کشور ما فارغ از هر تعلق قومی، قبیله‌ی بصورت خود جوش و با شوق فراوان کنار یکدیگر در فضای صفا و صمیمیت به سرانجام می‌رسانند که نمونه‌ی از پر رنگ بودن نقش دین و فرهنگ در امر وحدت ملی میان مردم جامعه‌ی ما محسوب می‌شود. سرمایه‌گذاری روی تبلیغ بیشتر این مشترکات از تریبون‌های مختلف مسجد، مدرسه، رسانه‌های دیداری، شنیداری و چاپی گام مثبت و پلان بلند مدت در راستای تربیت نسل همدیگر پذیر بوده می‌تواند چون تقویت هر چه بیشتر نقاط مشترک میان مردم روز به روز سبب کاهش اختلافات و پذیرفتن تفاوت‌های ساختاری به لحاظ قومیت و

مذهب میان مردم گردیده و سبب تعمق بیشتر به این اصل دین می شود که اسلام مسلمان را به مذهب، قوم یا قبیله خاص محدود و محصور نموده بلکه به عنوان مسلمان و اشرف مخلوقات تشریف بخشیده، ارج نهاده و گرامی می دارد.

نتیجه‌گیری

در شرایط کنونی که کشور در حالت نابسامانی از هر لحاظ قرار دارد نیاز همدلی و همدیگرپذیری در همه سطوح اجتماع میان افراد جامعه بیشتر از قبل محسوس است. وجود اقوام مختلف با باورها، افکار و اندیشه‌های متفاوت زمینه ساز ایجاد بحران و منازعات گوناگون شده میتواند بنابراین برای ایجاد ثبات، تأمین صلح، رشد اقتصادی، توسعه فرهنگی، دسترسی به عدالت اجتماعی، مشارکت سیاسی همه اقشار جامعه، حفظ ارزشهای حقوق بشری و تأمین حقوق و آزادی های عمومی افراد در جامعه مستلزم همدلی و همدیگر پذیری می باشد.

وجود احترام متقابل افراد و اقوام نسبت به همدیگر، احترام به اعتقادات و باورهای همدیگر، اجتناب از حرمت شکنی ها، گفتارهای حساسیت برانگیز سبب جمع شدن افراد جامعه بر محور مشترک که احساس و درد مشترک را در قلب تک تک فرد جامعه به عنوان هموطن ایجاد نموده و زمینه ساز رهایی از هر نوع تبعیض و تعصب، کینه و کدورت گردیده و عدالت اجتماعی را به صورت برابر بر همه بصورت یکسان تحقق می بخشد.

به صورت کلی جامعه‌ی مترقی، جامعه‌ی انکشاف یافته، جامعه‌ی همدیگرپذیر و اهل تساهل و مداراست. جامعه‌ی که در آن تمام افراد فارغ از هر نوع تبعیض و تعصب فردی و جنسیتی از حقوق مساوی و برابر برخوردار بوده، اصل شایسته سالاری در هر عرصه آن جایگاهی ثابتی داشته، آموزه‌های دین مقدس اسلام نه تنها تبلیغ بلکه سرمشق زنده‌گی هر فرد مسلمان بوده و همه افراد آن جامعه بشری در پی تحقق هدف واحد که وحدت ملی، ترقی و پیشرفت جامعه بشری می‌باشد دائماً می‌کوشند تا مصدر خدمت برای مردم و مملکت خویش باشند. چنین جامعه، جامعه‌ی متمدن، مترقی، پیشرفته و امروزی گفته می‌شود که افراد آن باوجود اختلاف های بنیادین در فضای صلح و صمیمیت در کنار یکدیگر زنده‌گی می‌نمایند.

منابع و ماخذ:

- (۱) قرآن کریم
- (۲) کنز العمال، جلد ۱، صفحه ۱۴۹ نهج الفصاحه، حدیث ۳۱۱۲
- (۳) رضوانی، سعید مرتضی. (۱۳۹۱). بررسی تحمل و مدارا. مجموعه مقالات علمی-پژوهشی مدیریت اسلامی. شماره ۲: صفحات ۱۱۳_۱۲۵
- (۴) ناظری، داوود. (۱۳۹۵). جای خالی همدیگرپذیری؛ چالش‌ها و راهکارها. اطلاعات روز.
- (۵) محمد تقی مصباح یزدی، تهاجم فرهنگی، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ سوم.

6) UNESCO (1995). Declaration of Principles on Tolerance Available at:
<http://www.unesco.org/cpp/uk/declaration/tolerance.pdf>